

## סימן רא

דיני המקוה ומימיו.

ובו ע"ה סעיפים:

א. אין האשה עולה מטומאתה ברחיצה במרחץ ואפילו עלו עליה כל מימות שבעולם עדיין היא בטומאתה וחייבים עליה כרת עד שתטבול כל גופה בבת אחת במי מקוה או מעיין שיש בהם מ' סאה ושיעורה אמה על אמה על רום שלש אמות במרובע באמה בת ששה טפחי' וחצי אצבע ואם הוא רחב יותר ואינו גבוה כל כך כשר אם יכולה להתכסות כל גופה בהן בבת אחת וצריך שיעלה בתשבורת מ"ד אלף וקי"ח אצבעות בגודל ועוד חצי אצבע (ד"ע בב"ה) וצריך שיהיה החרץ שבו המים גדול יותר משיעור זה כדי שכשתכנס הטובלת ויפחתו המים ישארו שם מ' סאה (תוס' פ' ערבי פסחים):

ב. מי מעיין מטהרין אף בזוחלין (פירוש זוחלין נמשכים והולכים ואינן מכונסים) מי גשמים אין מטהרין אלא באשבורן (פירוש מקום עמוק שמתכנסים בו המים ונקרא אשבורן) (אבל על ידי זחילה פסולין מן התורה (ב"י נשם מהרי"ק שורש קט"ו ות"ה סימן רכ"ד) אם הם לחוד בלא מעיין) היו הזוחלין מן המעיין מתערבי' עם הנוטפי' שהם מי גשמים הרי הכל כמעיין לכל דבר ואם רבו הנוטפים על הזוחלין וכן אם רבו מי גשמים על מי הנהר אינם מטהרים בזוחלין אלא באשבורן לפיכך צריך להקיף מפץ (פי' כעין מחצלת) וכיוצא בו באותו הנהר המעורב עד שיקוו המים ויטבול בהם:

הגה: וכן נכון להורות ולהחמיר (מהרי"ק ות"ה)

שם ושאר אחרוני' כתבו ויש להחמיר כשטת

הר"ם ורא"ש וסייעתם) אבל יש מתירים לטבול בנהרות כל השנה אף בשעת הגשמים והפשרת שלגים ורבו הנוטפים על הזוחלין משום דעיקר גידול הנהר הוא ממקום מקורו (טור בשם ר"ת וב"י בשם רש"י וסה"ת וסמ"ג) וכן נהגו ברוב המקומות במקום שאין מקוה ואין למחות ביד הנוהגין להקל כי יש להם על מי שיסמוכו (מהרי"ק ובת"ה שם ומהרי"ו סימן ע' וב"ז סימן קנ"ד) מיהו יש ליזהר מלטבול בנהר המתהווה לגמרי ע"י גשמים וכשאינן גשמים פוסק לגמרי אף על פי ששאר נהרות שופכים לתוכו בשעת הגשמים ומתהווה על ידן מ"מ הואיל ופוסק לגמרי בשעה שאין גשמים אסור לטבול בו דרך זחילתו עד שיקוו המים שבתוכו (שם במהרי"ק) אבל בנהר שאינו פוסק אע"פ שבשעת הגשמים מתרחב ומתפשט על כל גדותיו מותר לטבול בו בכל מקום (ב"י לדעת המרדכי והאשיר"י והתוספ') לפי סברת המקילין ולפי מה שנהגו:

ג. ארבעים סאה שאמרו צריך שלא יהיו שאובים שאם הם שאובים פסולים:

הגה: ואם כל המקוה היא שאובין פסול מן התורה וספיקא לחומרא אבל אם רוב המקוה כשר והמועט הוא שאובין אינו אלא מדרבנן וספיקא לקולא (טור בשם הרא"ש ור"ש והרבה פוסקים):

ד. מקוה שהיא של עובד כוכבי' ומקבל ממנו שכר אין להאמין לעובד כוכבים עליו אא"כ יש (תמיד) במקוה כ"א סאה:

הגה: דמאחר דרובו כשר ספיקו לקולא מקוה שהיתה חסרה לפנינו ובא ומצאה מלאה (ב"י בשם תשובת רשב"ץ) ולא ידענו מי מילא אותה אי היתה כבר רובה בהכשר דהיינו שהיו בה כ"א סאין אזלינן לקולא ואם לא היה רובה בהכשר דעכשיו איכא ספיקא דאורייתא אי יש לחוש שעובד כוכבים מילאה כדי לרחוץ בה פסולה (כך משמע בתוספתא) ואם לאו דודאי ישראל מילא אותה כדי לטבול בה כשרה (רשב"ץ שם) דרוב המצויין אצל מקוה ועושין כדי להכשירה בקיאיין הן ובודאי בהכשר מילא אותה וכל שכן אם הישראל לפנינו ואומר שבהכשר מילא אותה לנאמן (מהרי"ק שורש קט"ו ודלא כרשב"ץ) מאחר שבידו לתקנה וכהאי גוונא עד אחד נאמן באיסורין (שם עד"מ) כדלעיל סימן קכ"ז ועיין עוד לקמן סוף הסימן בדין ספק שאובים:

ה. כל הימים יש להם דין מעיין לטהר בזחיל' הילכך גל שנתלש מהים ובו מ' סאה ונפל על האדם או על הכלים עלתה להם טבילה אבל אם הטביל בגל כשהוא באויר קודם שיפול על הארץ אע"פ שיש בו מ' סאה או שזרק כלים באמצעות הגל שהוא עשוי ככיפה לא עלתה להם טבילה:

ו. צריך שלא יהיו מ' סאה של מקוה בתוך הכלי שאין טובלים בכלים:

ז. הלוקח כלי גדול כגון חבית גדולה או עריבה גדולה

ונקבו נקב המטהרו (וי"א דבעי' נקב כשפופרת הנוד (טור והרא"ש בתשובה) וכן יש להחמיר) וקבעו בארץ ועשהו מקוה ה"ז כשר וכן אם פקק הנקב בסיד ובבנין אינו פוסל והמים הנקוים בתוכו מקוה כשר. סתמו בסיד או בגפסית עדיין הוא פוסל את המקוה עד שיקבענו בארץ או יבנה ואם הוליכו על גבי הארץ ועל גבי הסיד ומירח בטיט מן הצדדין ה"ז כשר:

הגה: מותר לעשותו על הגג ובלבד שלא יהיה תוך כלי או אבן אחת שחקקו ולבסוף קבעו אבל חבור אבנים הרבה לא מקרי כלי (תשובת הרשב"א סימן ת"ת):

ח. מעיין שמקלח לתוך כלי פסול לטבול בין במים שבתוך הכלי בין לאחר שיצאו מהכלי ואם המעיין מקלח על שפת הכלי ולתוכו תוך הכלי אסור לטבול וחוצה לו מותר אפילו אם המים שבתוכו מרובין:

ט. כלי טמא שנתן בתוכו כלים אחרים והטביל הכל עלתה להם טבילה אף על פי שפי הכלי צר ביותר שהרי המים נכנסים לו ומתוך שעלתה טבילה לכלי הגדול עלתה טבילה לכלים שבתוכו ואם הטהו על צדו והטביל לא עלתה להם טבילה עד שיהיה פיו רחב כשפופרת הנאד וכן אם היה הכלי טהור ונתן לתוכו כלים טמאים והטבילן לא עלתה להם טבילה עד שיהיה פיו רחב כשפופרת הנאד:

הגה: ומותר לטבול כלים בסל או בשק דכיון דאינו מחזיק מים עדיף טפי מניקב כשפופרת הנאד (בית יוסף בשם משנה ופירש ר"ש פ"ו דמקואות ורמב"ם פ"ו):

י. מעיין שהמשיכו לבריכת מים שהם נקוים ועומדים יש

לה דין מעיין ואם הפסיק ראש הקילוח חזר להיות לה דין מקוה ואם חזר והמשיך קילוח המעיין לתוכה חזרה לדין מעיין:

יא. מקוה מים שאובים שהמשיכו עליו מי מעיין אפילו מי המעיין מועטים המועטים של מעיין מטהרין את השאובים המרובין בין קדמו מי מעיין לשאובים בין קדמו שאובים למעיין:

הגה: כמו שיתבאר למטה ומכל מקום אין לטבול בו רק באשבורן דלא עדיף מנהרות שרבו הנוטפים על הזוחלין (מהרי"ק):  
יב. מעיין שהעבירו על גבי אחורי כלים והמשיכו למקום אחר חזר להיות לו דין מקוה ובלבד שלא יטבול על אחורי כלים ממש:

יג. מעיין שיורד מההר טיפין טיפין בהפסק יש לו דין מקוה אא"כ יורד בקילוח בלא הפסק:

יד. נוטפין שעשאן זוחלין כגון שסמך למקום המנטף טבלא של חרס חלקה והרי המים זוחלים ויורדים עליה הרי הם כשרים וכל דבר שמקבל טומאה ואפי' מדברי סופרי' אין מזחילין בו וזוחלין שקלחן בעלי אגוז כשרים:

טו. מקוה שיש בו ארבעים סאה ומעין כל שהוא יכול לשאוב כל מה שירצה ליתן לתוכה והם כשרים אע"פ שהם רבים על המים שהיו בתוכה תחלה. (ואין חילוק בין קדם המעיין לשאובין או לא כמו שנבאר וע"ל סעיף מ' דיש חולקין) (ב"י בשם תשובת רמב"ן סימן רל"א) אבל כל זמן שאין במקוה מ' סאה אפילו אם אינו חסר אלא כל שהוא אם נפלו לתוכו ג' לוגים מים שאובים פסלוהו

לא שנא שאבן בכלי לא שנא סוחט כסותו והגביהו והמים שבה נופלין ממקומות הרבה (רמב"ם פ"ה) וכן המערה מהצרצור ומטיל ממקומות הרבה לתוכו או שזרקם בחפניו ואפי' נפלו בו משני כלים או משלשה מזה מעט ומזה מעט מצטרפין במה דברים אמורים שמתחיל מכלי הב' עד שלא פסק מהכלי ראשון אבל אם פסק הראשון קודם שהתחיל השני אין מצטרפין ואם התחיל הב' עד שלא פסק (הראשון) דוקא משלשה כלים אבל מד' אין מצטרפין בד"א שמארבעה אין מצטרפין שלא היה דעתו מתחלה ליתן כל השלשה לוגין אבל אם מתחלה היה דעתו ליתן כל השלשה לוגין אפילו אם לא נתן אלא מעט מעט מכמה כלים עד שהשלים לג' לוגין פסול:

הגה: ואם העביר ג' לוגין בידי ע"ג קרקע או שנתזו מרגלי בהמה כשר (טור) וי"א דרגלי הבהמה כדין רגל אדם ובשניהן אינו כשר אלא בהעביר על גב קרקע דהוי כהמשכה אבל לא בנתזו (ר"ש פ"ב דמקואות ורמב"ם פ"ה) ועיין לקמן בסימן זה סעיף ל"ט:

טז. הספוג שבלועין בו ג' לוגין וכשנפל למקוה נתערבו המים הבלועים עם מי המקוה וכן דלי שפיו צר ובו ג' לוגין מים שאובין ונפל למקוה ולא יצאו כל המים שבתוכו אלא נתערבו עם מי המקוה לא פסלוהו שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו ונתערבו כולם עם מי המקוה:

יז. מים שאובים שהיו בצד המקוה אע"פ שהמים נוגעים במי המקוה לא פסלוהו:

יח. שתי בריכות זו למעלה מזו וכותל ביניהן ואחת מהן מלאה מים כשרים וחיבת' מלאה שאובין ונקב ביניהם

אם יש כנגד הנקב שלשה לוגין מים שאובין נפסלה כמה  
יהא בנקב ויהיה בו שלשה לוגין א' משלש מאות ועשרים  
לבריכה:

יט. ב' מקואות שאין בשום אחת מהן מ' סאה ונפל לזה  
לוג ומחצה ולזה לוג ומחצה ונתערבו ב' המקואו' הרי  
אלו כשרי' מפני שלא נקרא על א' מהם שם פיסול אבל  
מקוה שאין בו מ' סאה שנפלו לתוכן ג' לוגין מים שאובין  
ואח"כ נחלק לשני' וריבה מים כשרים על כל אחת מהם  
הרי אלו פסולין:

כ. בור שהוא מלא מים שאובי' והאמה נכנסת לו ויוצאת  
ממנו לעולם הוא בפיסולו עד שיתחשב שלא נשאר  
מהשאובים שהיו בבור שלשה לוגין:

כא. מקוה שנפל לתוכו מים שאובים ונפסל ואחר כך  
ריבה עליו מים כשרים עד שנמצאו הכשרים מ' סאה הרי  
הוא בפיסולו עד שיצאו כל המים שהיו בתוכו ויפחתו  
השאובים פחות מג' לוגין וכן אם עשה מקוה שיש בו  
ארבעים סאה מים כשרים ועירבו עם המקוה הזה הפסול  
טהרו אלו את אלו. (וה"ה במעיין כל שהוא שהמשיך אלו  
השאובין נטהרו כמו שנתבאר לעיל):

כב. היה המקוה חסר ג' לוגין ונפלו לו ג' לוגין מים  
שאובים לעולם הוא בפיסולו עד שירבו עליו מי גשמים  
או שישטפו עליו מים כשרי' עד כדי שנשער שנפלו עליו  
כמלואן הראשון ועוד שהמים הבאים עליו דוחין את המים  
שבתוכו ומוציאין אותן היה המקוה פחות ואפי' קורטוב  
ונפלו עליו מים שאובין פחות מג' לוגין והשלימוהו לא  
פסלוהו ולא הכשירוהו כיצד הרי הוא בפיסולו עד שירדו

עליו מי גשמים או שישטפו כשיעור המים שהיה חסר נפלו עליו מי גשמים כשיעורן הרי זה כשר היה חסר אפי' קורטוב ונפלו לתוכו שלשה לוגין מים פסלוהו והרי הוא בפיסולו עד שיצא ממנו מילואו ועוד:

הגה: ודוקא בג' לוגין שאובין מכשרינן בכהאי גוונא אבל אם היתה כולה שאובה אפי' נתן עליה על שיצאו כדי מילואה ועוד לא מהני אלא מחשבין המים היוצאין לפי ערך הכשרים והפסולים (ב"י בשם הראב"ד):

כג. אין ג' לוגין פוסלין אלא אם כן יהיו של מים ומראיהן מראה מים לפיכך ג' לוגין מים שנפל לתוכן יין והרי מראיהן מראה יין שנפלו למקוה לא פסלוהו וכן שלשה לוגין חסרים כל שהוא שנפל לתוכן מעט חלב והשלימוהו לג' לוגין ונפלו למקוה חסר לא פסלוהו:

כד. מי כבשים ומי שלקות ותמד שלא החמיץ וכן מי צבע פוסלין המקוה בג' לוגין אבל כל שאר המשקין ומי פירות ומוריים ותמד משהחמיץ אין פוסלין מקוה החסר בג' לוגין וגם אין משלימין אותו להכשירו שאם היה בו ל"ט סאין ונפל לתוכו סאה אחת מאלו אין משלימין אותו אבל אם יש בו מ' סאה ונפל לתוכו סאה אחת מאלו ונטל מתוכן סאה אחרת כשר אפי' עשה כן עד י"ט פעמים אבל במים שאובים שנפלו סאה למ' סאה כשרים ונטל מתוכן סאה אחרת ונפל לתוכן סאה מים כשרים אפילו עשה כן עד עולם כשר:

כה. מי צבע יש להם דין מים לפסול את המקוה החסר בג' לוגין אע"פ שמשונים מראיהן ממראה המים אבל המקוה השלם אע"פ שנפלו בו מי צבע ושינו מראיו לא נפסל וכן אם הדיח בו כלים ונשתנה מראיו או ששרה בו סמנים או



אוכלין ונשתנה מראיו לא נפסל (ראב"ד ורשב"א) אבל אם נפל לתוכו יין או מוהל (פי' המים היוצאים מהזיתים בתחילת טעינת הזיתים ויש בהן צחצוחי שמן) ושינו מראיו מכמות שהיה נפסל כיצד יעשה אם הוא חסר ימתין לו עד שירדו גשמים ויתמלא ויחזרו מראיו למראה מים ואם יש בו מ' סאה שאינו נפסל עוד בשאיבה ימלא בכתף ויתן לתוכו עד שיחזרו מראיו למראה המים:

כו. היו בו מ' סאה ונפל לתוכו יין ונשתנה מראיו של חציו אם אין בו מראה מים מ' סאה הרי זה לא יטבול בו:

כז. מקוה שנשתנו מראה מימיו מחמת עצמו ולא נפל בו דבר הרי זה כשר:

כח. אין שינוי מראה פוסל אלא במי גשמים שנעשו מקוה אבל מעיין אינו נפסל בשינוי מראה (רמב"ם ורשב"א בשער המים) ולא עוד אלא אפילו המקוה שנפסל אם המשיך אליו מי מעיין המעיין מטהר אותו אפילו לא חזרו למראהו (לשון רשב"א שם):

כט. נפלו לו שלשה לוגין יין כאילו לא נפל (ומותר לטבול) בין במקום היין בין במקום המים היה שאוב והשיקו השיק במקום היין זה וזה לא טיהר השיק במקום המים מקום המים טהר מקום היין לא טהר:

הגה: מקוה חסר שנפל שם יין ונשתנה מראהו ונפל שם ג' לוגין מים שאובין אינן פוסלין וכשחזר והשלים המקוה במים כשרים וחזרה למראה מים כשרה (ב"י בשם התוספתא בשם הראב"ד):

ל. אין שאיבה פוסלת אלא במים אבל השלג והברד והכפור והמלח והטיט שהוא עב קצת אפי' יש בו רכות שיכולין להריקו מכלי אל כלי אין שאיבה פוסלת בהן שאם שאב מאלו למקוה החסר לא פסלוהו ולא עוד אלא אפילו עשה כל המקוה משלג או כפור או ברד שהביאו בכלי ועשה מהן מקוה כשר:

הגה: וכשמשער שיעור המקוה בשלג ימעך חללו תחילה (ב"י בשם הראב"ד והרא"ש וכ"כ הרמב"ם) ואז מותר לטבול בו כמות שהוא (מרדכי ס"פ במה טומנין בשם ר' שמריה) ויש מחמירין לטבול בכל אלה עד שנימוחו ונעשו מים (שם במרדכי בשם הר"ר שמחה והר"א מביהם) וטוב להחמיר לכתחלה (ב"י ועיין בא"ח סימן ק"ס):

לא. מקוה שאוב שהגליד טהור משום מים שאובים נימוחו כשר להקוות:

לב. מקוה שיש בו מ' סאה מים וטיט רך שהפרה שוחה ושוחה ממנו אם המים צפים ע"ג הטיט יכולין לטבול אפילו בטיט אין המים צפים על גבי הטיט אין טובלין במקום הטיט אבל במים טובלין אפי' אין בו מ' סאה אלא ע"י הטיט:

לג. כל שתחלת ברייתו מן המים כגון יבחושים אדומים מטבילין בו ומטבילין בעינו של דג גדול שנימוק שומן עינו בחורו:

לד. אין הכלי חשוב לפסול המים שבו משום שאיבה אלא

אם כן הוא ראוי לקבל קודם שיקבענו ושיתמלא לדעת ואז פוסל בין אם הוא כלי גדול המחזיק ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש בין אם הוא כלי קטן ביותר ואפי' הם כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה:

לה. המניח טבלא תחת הצנור אצל המקוה כדי שיפלו ממנה המים למקוה אם יש לה ד' שפות שראויה לקבל המים פוסלת ואם לאו אינה פוסלת זקפה על צדה לידוח אפי' יש לה שפות אינה פוסלת כיון שאינה עומדת בענין שראויה לקבל וכגון שהמים ראויים לבא למקוה זולתה אבל אם אין המים ראויים לבא למקוה זולתה אפי' זקפה על צדה או כפאה על פיה פוסלת:

לו. צינור שאין לו ד' שפות אינו חשוב כלי וראוי להביא על ידו מים למקוה ואם חקק בו גומא א' קטנה קודם שקבעו אם היא של עץ אפילו אין הגומא מחזקת אלא כל שהוא נעשה כולה על ידה כלי וכל המים שעוברין עליו חשובין שאובים ואם הוא של חרש אין החקיקה פוסלתו אלא אם כן היא מחזקת רביעית ואם נפלו צרורות או עפר בגומא אינו חשוב סתימה לבטלו מתורת קבלה אלא אם כן יהיו מהודקים לתוכה. סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו חשוב קבלה לפסול בו המקוה:

הגה: ולכן מותר לעשות מקוואות ע"י צנורות וסלונות של עץ שמביאין מים מן הנהר או שאר מעיין אל המקוה (מרדכי דקדושין בשם הר"ר שמריה ור"ן ה"נ ותשובת רא"ש וכן הוא דעת הטור ורמב"ם) או צינורות של הגגות (מהרי"ק שורש נ"ד) ולא חיישינן שמא נעשה בהן גומא מכח לחלוחית ומקבלים דלא מיקרו קבלה אף אם היה בהן גומא הואיל ולא עשאו אדם

בכונה (שם טעמא דהר"ש) ואם המים באים אל הצינור על ידי כלים הקבועים בגלגל והם נקובים בדרך שלא מקרי כלי מותר לטבול בהן אם יש מ' סאה במקוה (מרדכי הלכות נדה בשם רוקח) אבל אם אין בה מ' סאה אין לטבול שם דלא מקרי חבור לנהר ע"י זה ועי' בא"ח סי' קנ"ט (ב"י ס"ס זה ולא כרוקח):

לז. רעפים שמכסין בהן הגגות אף על פי שיש בהן גומות וחקקים אינן פוסלין המקוה לפי שלא נעשו לקבל בהם:

לח. המניח שק או קופה תחת הצנור אין המים הנמשכין מהן פוסלין את המקוה:

לט. זה שאמרו שכל שאינו עשוי לקבל את המים אינו פוסל את המקוה לא אמרו אלא כשנפלו מתוכן למקוה מעצמן אבל אם נתנם אדם למקוה הרי זה פוסל שכל על ידי אדם אפילו זילף בידיו וברגליו ואפי' עובר במים ונזדלפו מאליהם ברגליו למקוה פסלוהו. בד"א כשנזדלפו ברגליו אבל אם היה רוכב על גבי בהמה ונזדלפו מים ברגלי הבהמה לא פסלוהו אע"פ שע"י בהמה שהוא רוכב עליה נזדלפו אין זה כמזלף ברגליו (וכבר נתבאר דיש חולקין ועיין לעיל סעיף ט"ו):

מ. כלי שניקב בשוליו אפילו כל שהוא אינו חשוב כלי לפסול המקוה ומכ"מ אין להקל לעשות מקוה לכתחלה ולהביא מים בכלי מנוקב כזה ואם הנקב בצדדין אינו בטל מתורת בלי עד שיהא ברוחב הנקב כשפופרת הנאד שהוא כשתי אצבעות ראשונים מהארבע שבפס היד מתהפכות בחלל הנקב בריוח בין שהוא מרובע בין שהוא עגול ויהא

קרוב לשוליו שאינו יכול לקבל שום מים ממנו ולמטה אבל אם מקבל שום מים למטה ממנו לא נתבטל מתורת כלי ואם עירב סיד וצרורות וסתם בהם הנקב לא חשיב סתימה להחזירו לתורת כלי או אם הושיבו על גבי הארץ ואפי' על גבי סיד וגפסיס לא חשיב סתימה אבל אם עירב סיד וגפסיס וסתמו חשוב סתימה הילכך הרוצה לשאוב מים מהמקוה לנקותו וירא שמא יחזרו מהכלי שמוציאין בו המים ג' לוגין למקוה אחר שחסרו מ' סאה ויפסלוהו יקוב הכלי בשוליו כל שהוא ואז לא יחשבו המים שבו שאובין ואם הם מים נובעים אין צריך לכך כי המעין אינו נפסל בשאיבה:

הגה: ומכל מקום נהגו להחמיר גם במעין (מרדכי ה"נ בשם השאילתות ומהרי"ק שני"ה ות"ה סימן רנ"ח) כי יש חולקין אפי' במעין ואומרים דשאיבה פוסלת ולכן לכתחלה יש להחמיר (עיין ס"ק פ"ז) לנקוב הכלי ששואבין בו אף במעין ואם לא עשו כן ושאבו בכלי שלם ונפלו שם שלשה לוגין שאובין ונפסלה המקוה ורוצין לנקותה ולהכשירה אם אפשר לפקוק נקבי הנביעה בקלות טוב להחמיר ולעשות כן אבל אם יש טורח גדול בדבר או בדיעבד שלא עשו כן יש לסמוך אמקילין דסוברין דאין שאינה פוסלת במעין (מהרי"ק שורש נ"ה) כי כן עיקר ואפילו במקוה שאין בה מעין אם אין הכלי גדול כל כך שבודאי יפלו שם ג' לוגין שאובין אלא שיש לחוש שמא נפלו בזה אחר זה וכיוצא בזה אזלינן לקולא דספיקא דג' לוגין שאובין הוי ספיקא דרבנן ואין לחוש בדיעבד (מהרי"ק שורש נ"ו והגהות סמ"ק):

מא. המניח כלים תחת הצנור לקבל מימיו שיפלו מהם לתוך המקוה אם הניחם בשעת קשור עבים וקודם שנתפזרו העבים ירדו גשמים ונתמלאו חשובים לדעת והווי שאובין אבל אם לא נתקשרו העבים בשעת שהניחם ואח"כ נתקשרו ונתמלאו או אפי' הניחן בשעת קישור העבים ונתפזרו ונשארו שם עד שחזרו ונתקשרו וירדו גשמים ונתמלאו לא חשיבי לדעת ואינם פוסלין ובלבד שישבור את הכלי או יהפכנו בענין שלא יגביהנו מעל הארץ שאם מגביהו מן הארץ עם המים חשובין שאובין ופוסלים את המקוה:

מב. המניח קנקנים בראש הגג לנגבם וירדו עליהם גשמים ונתמלאו אע"פ שהיא עונת גשמים הרי זה ישבור הקנקנים או יכפם והמים שהיו בקנקנים כשרים לטבול בהם ואע"פ שכל המים האלו היו בכלים שהרי לא מילאן בידו אבל אם הגביה הקנקנים ועירם הרי כל המים שבהם שאובים:

מג. הסייד ששכח עציץ במקוה ונתמלא מים אע"פ שלא נשאר במקוה אלא מעט והרי העציץ יש בו רוב המקוה הרי זה ישבור העציץ במקומו ונמצא המקוה כולו כשר וכן המסדר את הקנקנים בתוך המקוה כדי לחסמן ונתמלאו מים אף על פי שבלע המקוה את מימיו ולא נשאר שם מים כלל אלא מים שבתוך הקנקנים הרי זה ישבור את הקנקנים והמים הנקוים מהם מקוה כשר:

מד. אינן המים שאובים פוסלים את המקוה בג' לוגין עד שיפלו לתוך המקוה מהכלי אבל אם נגררו המים השאובי' חוץ למקוה ונמשכו וירדו למקוה אינם פוסלי' את המקוה עד שיהיו מחצה על מחצה אבל אם היו רוב מהכשרי' הרי המקוה כשר כיצד מקוה שיש בו כ' סאה ומשהו מים

כשרי' והיה ממלא ושואב חוץ למקוה והמים נמשכים ויורדים למקוה בין שהיו נמשכים על גבי קרקע או בתוך הסילון כיוצא בו מדברים שאינם פוסלים את המקוה הרי הוא כשר ואפילו השלימו לאלף סאין שהשאובה שהמשיכוה כשרה אם היה שם רוב מ' סאה מן הכשר וכן גג שהיה בראשו כ' סאה ומשהו מי גשמי' ומילא בכתפו ונתן לתוכו פחות מכ' שנמצא הכל פסול ופתח הצנור ונמשכו הכל למקום אחד הרי זה מקוה כשר שהשאובה שהמשיכוה כולה כשרה הואיל ויש שם רוב מהכשר: הגה: אבל אם המשיך תחילה מים פסולים ואח"כ הביא עליהם רוב מים כשרים לא מהני (דקדק הב"י מדברי הרמב"ם):

מה. שיעור המשכה זו אין פחות מג' טפחי': מו. אין המשכה מועלת אלא על גבי קרקע או על גבי צנור שלא היה עליו שם כלי בתלוש אבל אם המשיך על גבי כלים אפי' כלי גללים וכיוצא בהם לא הוי המשכה (הראב"ד):

הגה: וי"א דאין המשכה מועלת אלא דוקא על גבי קרקע הראוי לבלוע בה אבל אם המשיך על גבי רצפת אבנים שאין ראוי לבלוע בה וכל שכן על גבי דף או כלי אע"פ שאינו פוסל המקוה לא מהני (ב"י בשם מרדכי פ"ב דשבועות שכ"כ בשם הרוקח) וטוב להחמיר לכתחלה:

מז. מקוה שנובע ונתייבש בקיץ והיה בור רחוק ממנו קצת ומלאוהו מים שאובי' ונתמלא המקוה מתחת הקרקע מאותם מים שאובי' המקוה כשר כאלו הוא נובע:

מח. הבא להמשיך מים למקוה צריך שלא יהא בדבר

המקבל טומאה כגון מי גשמים שרוצה להמשיך למקום אחר לעשות מקוה לא יאחז בידו דף ויעבירם עליו אלא יניח הדף בקרקע ויסיר ידו משם בטרם יעברו המים עליו וכן סילון של מתכת אסור להמשיך בו מים למקוה שמקבל טומאה והוא שיהיו המים נופלי' להדיא מדבר המקבל טומאה לתוך המקוה אבל אם נופלים על שפתו בחוץ ונמשכין לתוכו או שמחבר לפי הסילון של אבר צנור קטן של עץ או של חרס שהמים מקלחין ממנה למקוה כשר ואם הסילון של מתכת מחובר לקרקע אפי' מקלח להדיא לתוך המקוה כשר שהרי אינו מקבל טומאה לפי שהוא בטל אגב קרקע. (ואין חילוק בין אם טמון תחת הקרקע או לא) (כתב הב"י שכן משמע מתשובת הרא"ש ותשובת רמב"ן ורשב"א ומרדכי בשם הרא"מ ור"ש בר"ב):

מט. לי במה דברי' אמורי' בממשיך מי גשמי' בעלמא אבל אם ממשיך ממעין או ממקוה אפי' על ידי דבר המקבל טומאה כשר דחשבינן לזה המקוה שממשיך המים לתוכו כאילו הוא מחובר למעין או למקוה שממשיך המים משם ויש מי שאינו מחלק בכך:

נ. מקוה של מי גשמים שנפרץ אחד מכתליו והמים יוצאים דרך הסדק אם ישארו בו מ' סאה אחר שיצאו קצתן שעד הסדק כשר ואם לאו פסול משום דהוי ליה זוחלין ואין מקוה מטהר בזוחלין:

הגה: ויש מחמירין אפילו אם ישארו מ' סאה עד הסדק ויש לחוש לדבריהם לכתחלה לסתום הסדק (טור בשם י"א ור"ש וב"י בשם המרדכי) וכל זה דוקא במקוה שאינה באה ממעין אבל אם היא באה ממעין אין לחוש לזחילתה (ב"י בשם מהרי"ק שורש קנ"ו) ואין יציאת המים



קרוי זוחלין אלא כשאין חוזרין למקוה אבל כשיוצאין מעט וחוזרין שם לא מקרי זחילה (ריב"ש סימן רצ"ב).

ואם בא לסתום הסדק כדי שישארו בו מ' סאה לא יסתום אותו בידו ולא בכל דבר המקבל טומאה ויש מי שמתיר לסתום בכל דבר שמקבל טומאה:

נא. ניקב המקוה ומימיו נוטפים מעט מעט או נבלעים בקרקע מעט מעט כשר לפי שאין זחילתן ניכרת:

נב. הבא לערב מקוה פסול או חסר עם מקוה כשר להכשירו או ששניהם חסרים ובא לערבם להכשירם צריך שיהא נקב שביניהם רחב כשפופרת הנאד (וקילוח המים יהיה כרוחב הנקב) (ריב"ש סימן רל"ב בשם א' מהמפרשים וכן כתב הבית יוסף) ולאחר שנתערב הפסול עם הכשר אפי' רגע נשאר לעולם בהכשרו אפי' נסתם הנקב אח"כ כל שיעמוד כשפופרת הנאד ממעטו אפילו דבר שהוא מבריית המים ספק אם הנקב רחב כשפופרת הנאד אם לאו פסול אם יש נקבים דקים הרבה מצטרפין לכשפופרת הנאד אם המקוה הא' שלם והב' חסר:

הגה: ומותר לחפור מקוה בצד הנהר ולטבול בה אע"פ שאין בה מ' סאה דהא ארעא חלחולי מתחלחלת והואיל והוא סמוך לנהר ואנו רואין החלחולים שביניהם שהמים באין מן הנהר דרך החלחול דהיינו מנקבים דקים שבקרקע הוי חבור (מרדכי ה"נ בשם ראבי"ה):

אבל אם שניהם חסרים אין הנקבים הדקים מצטרפין לכשפופרת הנאד (וה"ה אם חלק מקוה בסל או בשק אם אין שיעור מקוה בצד אחד פסול):

נג. הבא להכשיר מקוה שאוב ממקוה שלם שאינו שאוב אף על פי שאינו משיקו אלא כשערה כשר ואפילו אין מי ההשקה רואין פני האויר:

הגה: ודוקא בפסול שאיבה שהיא מדרבנן אבל בפסול דאורייתא בעינן כשפופרת הנאד (ת"ה ור"ש במקואות) כמו שנתבאר ואפילו בפסול שאיבה יש חולקין (טור והרא"ש) וכן ראוי להורות:

נד

. כותל שבין ב' מקואות שנסדק מצד זה לצד זה אפילו כל שהוא לשתי מצטרף לערב שני המקואות להכשירם ואם לערב אינם מצטרפי' עד שיהא במקום אחד כשפופרת הנאד ואם נפרץ הכותל למעלה זה לזה על רום כקליפת השום ועל רוחב כשפופרת הנאד כשר:

הגה: וה"ה אם היה גל של עפר בין ב' המקואות אם נטל מגובה הגל מעט עד שמקלחין זה לזה כרוחב שפופרת הנאד ברום קליפת השום סגי דלא בעינן כמלא שפופרת הנאד אלא בנקב (מרדכי ה"נ):

נה. שלשה מקואות שיש בשנים מהם בכל אחד עשרי' סאה מים כשרי' ובאחד מהם עשרי' סאה מים שאובין ועומדין זה בצד זה אם השאוב מן הצד וירדו שלשה וטבלו בהן ומתוך כך נתמלאו ויצאו על שפתם ונתערבו יחד הוכשרו שלשתם כיון שפעם אחת היו מחוברים ביחד מ' סאה מים כשרים ואותם שטבלו בהם טהורי' ואם השאוב באמצע שאין שני הכשרי' יכולין להתערב אלא על ידו לא הוכשרו אלא נשארו כמו שהיו תחלה ואותם שטבלו בהם לא נטהרו:

נו. שני מקואות של כ' כ' סאה אחד שאוב ואחד כשר ירדו

שנים והשיקום וטבלו בהם אפילו אדומים והלבינום או לבנים והאדימום המקואות כמות שהיו והטובלים כמות שהיו:

נז. כל המעורב למקוה הרי הוא כמקוה ומטבילין בו גומות הסמוכות לפי המקוה ומקום רגלי פרסות בהמה שהיו בהם מים מעורבים עם מי המקוה כשפופרת הנאד מטבילין בהם:

הגה: ולכן כלי המונח בצד המקוה מנענע בידו המקוה כדי שיעשה גל במים ויעבור על גבי הכלי ועולה לו הטבילה ובלבד שלא יעקור הגל ממקומו אלא יהא מחובר למקוה (כן משמע בפ"ו דמקואות לדעת המפרשים):

נח. חורי המערה וסדקי המערה מטבילין בהם אף על פי שאין המים שבהם מעורבים עם מי המקוה [אלא] בכל שהוא:

נט. עוקה (פי' חפירה) שבתוך המקוה אם היתה הקרקע המבדלת בין העוקה ובין המקוה בריאה ויכולה להעמיד את עצמה אין מטבילין במים שבעוקה עד שיהיו מעורבין עם המקוה כשפופרת הנאד ואם אינה יכולה להעמיד את עצמה אפילו אינם מעורבים אלא בכל שהוא מטבילין בהם:

ס. ג' גומות שבנחל התחתונה ועליונה של כ' סאה והאמצעית של מ' ושטף של גשמים עובר בתוך הנחל אע"פ שהוא נכנס לתוכן ויוצא מתוכן אין זה עירוב ואין מטבילין אלא באמצעית שאין הנזחלין מערבים אא"כ עמדו:

סא. הכופת ידיו ורגליו וישב לו באמת המים אם נכנסו מים דרך כולו טהור:

סב. מקוה שיש בו מ' סאה מצומצמות האדם הטובל בתוכו לא יקפוץ לתוכו שלא יחסרו המים בקפיצתו בתוכו ולא יטבול בו פעמי' זה אחר זה טבלו בו שנים זה אחר זה אע"פ שרגליו של ראשון נוגעות במים השני בטומאתו שהרי' חסרו המים מארבעים סאה:

סג. הטביל בו בגד עבה שהמים נבלעים בתוכו כל זמן שהבגד נוגע במקוה הוא כשר אף על פי שזכו ממנו שלשה לוגין למקוה העלהו ממנו פסול שנעשה שאוב מהמים שירדו מהבגד לתוכו ואם מטביל בו יורה או שאר כלים מורידן לתוכו דרך פיהן שלא ינתזו המים כשמכניסן לתוכו ונמצא שהוא חסר ומעלהו דרך שוליו כדי שלא ישאר בו מהמים ויחסר מהמקוה:

הגה: כל המים שבכלי וגם שהמים שבכלי יהיו שאובים ואם יפלו אח"כ למקוה יפסלו אותה מאחר שלא נשאר בה כשיעור מקוה (מלשון הרמב"ם):

סד. המטביל כר או כסת במקוה שיש בו מ' סאה מכוונות כיון שהגביה שפתותיה מהמים נמצאות המים שבתוכן שאובין כיצד יעשה מטבילן ומעלן דרך שוליהן אבל הקופה והשק מטבילן ומעלן כדרכן ואינו חושש:

סה. מקוה שהוא מוחזק להיות מימיו מתמעטים ולעמוד על פחות ממ' סאה (וטבלה בו) צריכה לחזור ולטבול כל זמן שלא ידענו בודאי שבשעה שטבלה היה בו מ' סאה אבל אם לא הוחזק להיות מימיו מתמעטים כל כך שיעמדו

על פחות מארבעים סאה אע"פ שפעמים שמימיו עולין ופעמים מתמעטין אינה צריכה לחזור ולטבול ומכל מקום כשר הדבר לעיין קודם טבילה אם יש בו ארבעים סאה (ועיין לקמן סעיף ע"א):

סו. מקוה שמימיו מתפשטין ואינו יכול להתכסות בו נותן בו מצד אחד אבנים או חבילי עצים כדי שיקבצו מימיו אל מקום אחר ויעלו בענין שיוכל להתכסות בו ובלבד שלא יחלקו כל המקוה אבל בכלים פסול:

הגה: ואפי' אם יכולה להתכסות במים אם אין המים עמוקים עד טבורה ולמעלה ממנו זרת לא תטבול בה לכתחלה שמא לא תטבול יפה (ב"י בסימן קצ"ח בשם תשובת הרשב"א וכו"כ רשב"א ק"ץ) מיהו אם אין מקוה אחרת וא"א לתקן אפילו צריכה להשתטח על פניה מחמת שאין המים עמוקים אם מתכסה גופה בדרך זה בפעם אחת טובלת שם (תשובת הרשב"א סימן תתי"ח) וע"ל סימן קצ"ח:

סז. ספק מים שאובים טהור כיצד מקוה שנסתפק אם נפלו לו מים שאובים או לא נפלו ואפי' ידע בודאי שנפלו ספק יש בהם ג' לוגין ספק אין בהם ואפי' ידע בודאי שיש בהם ג' לוגין ספק שהיה במקוה שנפלו בו מ' סאה ספק לא היה ה"ז כשר:

סח. ב' מקואות אחד יש בו מ' סאה ואחד אין בו נפלו ג' לוגין מים שאובין לאחד מהם ואינו יודע לאיזו מהם נפלו ספקו טהור מפני שיש לו במה יתלה היו שניהם פחותים ממ' סאה ונפלו לאחר מהם ואין ידוע לאיזה מהם כל אחד משניהם פסול שאין לו במה יתלה:

ט.ט. מקוה שהניחו ריקן ובא ומצאו מלא כשר מפני שזה ספק מים שאובין למקוה (ועיין לעיל ריש סימן זה מה שכתבתי בזה):

ע. צנור שמקלח למקוה והמכתשת נתונה בצדו ספק מהצנור למקוה ספק מהמכתשת למקוה הרי זה פסול מפני שהפסול מוכיח ואם יש במקוה רובו מים כשרים הרי זה כשר שזה ספק מים שאובין שהרי יש שם מקוה כשר קבוע:

עא. טמא שירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל ואפי' טבל ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו שני מקואות אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו טבל באחד מהם ואין ידוע באיזה מהם טמא לפי שהטמא בחזקתו עד שיודע שטבל כראוי וכן מקוה שנמדד ונמצא חסר בין שהיה המקוה ברשות הרבים בין שהיה ברשות היחיד כל הטהרות שנעשו על גביו למפרע טמאות עד שיודע זמן שנמדד בו והיה שלם (ועיין לעיל סעיף ס"ה):

עב. ב' מקואות שאין בהם ארבעים סאה ונפלו שלשה לוגין לתוך אחד מהם וידוע לאיזה מהם נפלו ואח"כ נפלו שניים ואין ידוע לאיזה מהם נפלו הריני יכול לתלות ולומר למקום שנפלו ראשונים נפלו שניים אבל אם בראשונים לא נודע לאיזה מהם נפלו ובשניים נודע לאיזה מהם נפלו אין יכול לתלות ולומר למקום שנפלו שניים נפלו הראשונים אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו הריני אומר לתוך של ארבעים נפלו אחד שאוב ואחד שאינו שאוב הריני אומר לתוך של שאוב נפלו:

עג. שני מקואות שאין בהם ארבעים סאה ונפלו שלשה

לוגיין לתוך אחד מהן ואין ידוע לאיזה מהם נפלו ואחר כך ירדו גשמים ונתמלאו לא יטבול בשום אחד מהם לכתחל':

עד. כל המקואות הנמצאות פסולין שחזקתם שאובים:

עה. יש מי שאוסר להטיל יורה מלאה מים חמין לתוך המקוה לחממו וכן למלאת מקוה מים חמין ולחברו לנהר בשפופרת הנאד:

הגה: ויש מקילין ומתירין להטיל חמין למקוה כדי לחממו (הגהות מרדכי דהל' נדה בשם ראבי"ה וריב"א) ומכל מקום יש להחמיר אם לא במקום שנהגו להקל אז אין למחות בידן (בנימין זאב) ובחמי טבריא מותר לכולי עלמא (מרדכי בסוף שבועות) ולאחר הטבילה במי מקוה כשרים מותרת ליכנס למרחץ כדי שתחמם עצמה (מרדכי) אבל לחזור ולרחוץ אח"כ יש אוסרים (מרדכי בשם רשב"ם) וכן נהגו: